

Inkluzivni pedagog

■ **Sanja Kelhar**, profesorica edukacijskih ved, abs. inkluzivne pedagogike in abs. socialne pedagogike, je mobilna učiteljica v izobraževalnem programu z nižjim izobrazbenim standardom na OŠ Ane Gale Sevnica. Ima izkušnje s spremljanjem različnih oseb s posebnimi potrebami.

V zadnjih letih se v polju vzgoje in izobraževanja veliko govori o inkluziji, inkluzivni pedagogiki in inkluzivni kulturi. Inkluzija je koncept, ki teži k optimalnemu delovanju in razvoju posameznika v naravno heterogeni (vzgojno-izobraževalni) skupnosti, pri čemer se upoštevajo njegove zmožnosti, potrebe, interesi, njegova močna področja, motivi, cilji, želje in percepcija.

Inkluzija je v slovenskem prostoru najbolj zasidrana na področju vzgoje in izobraževanja, vendar jo lahko apliciramo tudi na ostala področja, kot so sociala, zdravstvo, menedžment, zaposlovanje, kultura in gospodarstvo. Gre za koncept, ki sloni na naslednjih vrednotah: popolno sprejemanje posameznika, različnost, sožitje, heterogenost, podpora, spoštovanje, participacija, razumevanje, pluralizem, pravičnost, sodelovanje, sobivanje, edinstvenost.

S konceptom inkluzije se je v slovenskem vzgojno-izobraževalnem prostoru oblikoval tudi magistrski študijski program inkluzivne pedagogike¹, ki daje posamezniku kompetence za uresničevanje inkluzije v praksi. Inkluzivni pedagog je opremljen s temeljnim znanjem za delo z vsemi skupinami otrok s posebnimi potrebami, kot jih opredeljuje trenutna zakonodaja², z nadarjenimi, s socialno, ekonomsko oz. kulturno prikrajšanimi, z otroki priseljenci, Romi ... ter tudi z normativno populacijo. Ima torej splošno znanje za delo z vsemi učenci, ki potrebujejo dodatno podporo v šoli oz. vrtcu. Njegov smoter je usmerjen v učinkovito upravljanje z vso 'različnostjo' posameznikov, ki jo pri naša t. i. skupna šola (šola za vse).

Naloga inkluzivnega pedagoga je v prvi vrsti spoznati otroka oz. mladostnika ter pre-

poznati njegove vzgojno-izobraževalne potrebe. Slednje lahko doseže s pomočjo kontinuiranega in celostnega procesnega spremljanja otroka. Inkluzivni pedagog pri posamezniku spremlja naslednje pomembne razvojne elemente: kognitivno delovanje, čustveno-socialni razvoj, zaznavanje, govorno-jezikovno področje, motoriko (gibalno področje), učno področje, vedenje, izvršilne funkcije. Poleg tega spozna otrokova močna področja, interese, motive, cilje, želje in pričakovanja. Pri delu upošteva tudi okoljske vplive na posameznika. Razume ga celostno ter deluje v skladu z njegovim referenčnim okvirom. V naslednjem koraku oblikuje načrt podpore za posameznika (npr. kot član strokovne skupine sooblikuje individualizirani program pomoči) ter ga v zadnjem delu procesa pomoči uresničuje. V vseh fazah procesa sproti evalvira in reflektira svoje delo.

Profil inkluzivnega pedagoga je zelo širok. Primerjamo ga lahko npr. s splošnim zdravnikom, ki ima temeljno znanje z vseh področij, ni pa specialist za posamezne veje medicine. Inkluzivni pedagog je torej 'splošni' strokovnjak za delo z vsemi otroki, ki potrebujejo dodatno pomoč in podporo, ni pa specialist za posamezno ozko usmerjeno področje, kot so npr. logopedija, surdopedagogika, tiflopedagogika, specialna in rehabilitacijska pedagogika, čeprav je med študijem pridobil temeljne kompetence z vseh naštetih področij.

Inkluzivni pedagog pri svojem delu uporablja in razvija različne metode, strategije, prilagoditve, podporne oblike in pripomočke, ki posamezniku pomagajo, da je v vzgojno-izobraževalnem procesu kar najbolj uspešen, pri čemer upošteva njegovo celo-

stno osebnost. Inkluzivna pedagogika torej deluje v smeri zagotavljanja kakovostne izobrazbe vsem učencem, upoštevajoč njihovo različnost. Inkluzivni pedagogi pri svojem delu poudarjajo posameznikova močna področja, njegove interese, notranje vire moči in ne toliko primanjkljajev, ovir oz. motenj. Njihova želja je, da se posameznik v čim večji meri opolnomoči in osamosvoji. Za doseg tega cilja se inkluzivni pedagogi poslužujejo bogate metodike dela, ki jo udeležajo in razvijajo glede na individualne potrebe posameznika v stalni interakciji z otrokom, starši, učitelji in širšim okoljem. Inkluzivni pedagog v okviru svojih delovnih nalog ustvarja univerzalno vzgojno-izobraževalno okolje. Slednje razumemo kot okolje, ki je že v osnovi zasnovano tako, da upošteva kar največ potreb različnih učencev. V praksi se univerzalno (inkluzivno) okolje kaže npr. kot opremljenost šole z vidnimi oznakami za slabovidne, klančinami za otroke z motnjami v gibanju, učnimi gradivi, prilagojenimi za otroke z disleksijo in/ali slabovidne otroke, z urejenimi 'mirnimi kotički' za sproščanje, kamor se lahko zatečejo otroci z motnjo avističnega spektra (MAS), opremljenostjo učilnic s taktilnimi pripomočki itd.

Inkluzivni pedagog med študijem pridobi tudi veliko kompetenc s področja prilagajanja šolskega okolja otrokom, ki potrebujejo dodatno pomoč in podporo. Tako zna posamezniku glede na njegove potrebe prilagoditi prostor, učna gradiva in pripomočke ter preverjanje in ocenjevanje znanja. Mnoga gradiva in pripomočke lahko izdelata tudi sam, in sicer glede na posameznikove individualne potrebe. Ker pa inkluzija ni zgolj enosmerni proces, kjer se okolje v polni

Inkluzija je koncept, ki teži k optimalnemu delovanju in razvoju posameznika v naravno heterogeni (vzgojno-izobraževalni) skupnosti, pri čemer se upoštevajo njegove zmožnosti, potrebe, interesi, njegova močna področja, motivi, cilji, želje in percepcija.

meri prilagaja otroku, inkluzivni pedagog nudi otroku tudi podporo, da se ta lažje prilagodi šolskemu okolju. Otroku pomaga, da se sooča s seboj (npr. razume lastne stiske, primanjkljaje) in okoljem (z zahtevami, pričakovanji okolja, npr. sošolcev, staršev). Inkluzivni pedagog je strokovnjak za inkluzijo, za delo z različnimi otroki, ki v vzgojno-izobraževalnem procesu potrebujejo dodatno pomoč. Ni kompetenten za poučevanje posameznih predmetov (npr. matematike, slovenščine, tujega jezika ...), kar je v skladu z zakonodajo. Ne glede na to lahko inkluzivni pedagog opravlja t. i. učno pomoč, pri kateri pomaga otroku organizirati učenje, najti najbolj optimalen način učenja (glede na njegov učni stil), ga nauči ustreznih učnih strategij,

tehnik (lažjega) pomnjenja, mu predstavi različne možnosti učenja (sodelovalno, vrstniško učenje, multisenzorno učenje, učenje z IKT ...) itd. Veliko sodeluje z ostalimi delavci šole (vrtca), in sicer predvsem v vlogi svetovalca in podpornika. Učiteljem oz. vzgojiteljem predlaga ter

Inkluzivni pedagog je torej 'splošni' strokovnjak za delo z vsemi otroki, ki potrebujejo dodatno pomoč in podporo, ni pa specialist za posamezno ozko usmerjeno področje, čeprav je med študijem pridobil temeljne kompetence z vseh področij.

skupaj z njimi preizkuša in razvija uspešne strategije pomoči in podpore otroku. Aktivno torej sodeluje z otrokom, učitelji, s sodelavci, starši in širšim okoljem. Inkluzivni pedagog je učitelj (vzgojitelj) vseh otrok oz. mladostnikov. Inkluzivna pedagogika namreč zagovarja tezo, da so učitelji v skupni šoli učitelji za vse otroke, ne zgolj za normativne, «normalne» otroke. Vsi otroci so otroci vseh učiteljev. Inkluzivni pedagog otroka nikoli ne identificira z mo-

Foto: Peter Prebil

tnjo, npr. avtist, temveč uporablja dikcijo 'otrok z ... motnjami avtističnega spektra'. Inkluzivni pedagog teži k aktivnemu vključevanju vseh otrok v skupini. Ugotavlja in raziskuje, kakšno pomoč (metode, prilagoditve okolja, strategije, načine dela, tehnike ...) potrebuje otrok oz. mladostnik, da bo uspešen v šoli (vrtcu). Ko razmišlja o uspehu, se ne omeji le na učni uspeh, temveč si prizadeva za omogočanje uspeha tudi na ostalih področjih, npr. socialnem, emocionalnem, motoričnem itd.

Inkluzivni pedagogi se lahko v skladu s trenutno veljavnimi pravilniki zaposlijo kot vzgojitelji za dodatno strokovno pomoč (DSP), kot učitelji DSP pri premagovanju primanjkljajev, ovir oziroma motenj oz. kot učitelji DSP kot učne pomoči, kot svetovalni delavci v vrtcu, osnovni šoli (s prilagojenim programom) in srednji šoli, kot svetovalni delavci v vzgojnem programu za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami ter vzgojnem programu domov za učence s posebnimi potrebami. Prav tako so lahko v izobraževalnem programu osnovne šole učitelji individualne ali skupinske pomoči za učence z učnimi težavami, učitelji jutranjega varstva ter učitelji v oddelkih podaljšanega bivanja. V prilagoje-

nih izobraževalnih programih osnovne šole z enakovrednim izobraževalnim standardom ter v prilagojenih izobraževalnih programih osnovne šole z nižjim izobrazbenim standardom lahko inkluzivni pedagog prevzame tudi delovno mesto svetovalnega delavca, drugega učitelja v 1. razredu, učitelja v jutranjem varstvu ter učitelja v oddelkih podaljšanega bivanja. V posebnem programu vzgoje in izobraževanja lahko zasede delovna mesta svetovalnega delavca, učitelja v jutranjem varstvu, učitelja v oddelkih podaljšanega bivanja, kot vzgojitelj ter svetovalni delavec pa lahko dela v vzgojnem programu domov za učence s posebnimi potrebami in vzgojnem programu za otroke in mladostnike s posebnimi potrebami. ◀

Opombe

¹ Na podiplomski študijski program inkluzivne pedagogike se v veliki večini vpisujejo diplomanti prvostopenjskega ali drugostopenjskega študija pedagoških smeri pedagogike (edukacijskih ved), predšolske vzgoje, (bio)psihologije ipd., kar pomeni, da imajo že v osnovi pridobljene temelje pedagoškega znanja.

² Otroci z motnjami v duševnem razvoju (1), slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije (2), gluhi in naglušni otroci (3), otroci z govorno-jezikovnimi motnjami (4), gibalno ovirani otroci (5), dolgotrajno bolni otroci (6), otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (7), otroci z avtističnimi motnjami (8) ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (9) (ZUOP-1, Ur. l. RS, št. 58/2011).